

**26. РЕГИОНАЛНО ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ФИЗИКЕ УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ (9. март 2019)**

I РАЗРЕД

1. Око ваљка масе $m_1 = 50\text{kg}$ и полупречника $r = 30\text{cm}$, намотано је уже на чијем крају виси тег масе $m_2 = 5\text{kg}$ (слика 1). У току падања ваљак се обрће због одмотавања ужета.

а) Колико је убрзање тог тег?

б) Послије колико времена ће он прећи пут $h = 5\text{m}$?

в) Одредити угаону брзину ваљка и брзину тег у тренутку када се послѣ $N = 10$ обртаја уже откине.

г) Како ће се надаље кретати уже а како ваљак?

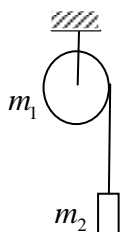
Треће занемарити. Момент инерције ваљка у односу на осу симетрије $I = (1/2)mr^2$, а $g = 9,81\text{m/s}^2$.

2. Трамвај полази са станице једнако убрзано и током осме и девете секунде кретања прелази укупно 32m . Једнако убрзано кретање траје укупно 12s , а затим због неопрезности бициклисте испред себе, трамвај почиње да кочи и креће се једнако успорено. Када кочећи пређе 18m , брзина му износи половину брзине коју је имао на почетку кочења и бициклиста успијева да се склони. Одредити убрзање и успорење трамваја.

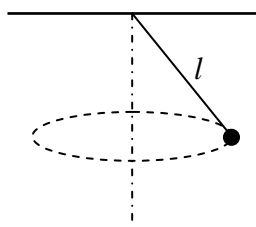
3. Куглица је објешена за нит дужине l и ротира у хоризонталној равни (слика 2) по кружници полупречника $l/2$. Одредити фреквенцију ротације.

4. Од бове која стоји на средини ријеке отишла су два чамца. Они се, у односу на обалу, крећу дуж међусобно нормалних праваца – један у правцу ријечног тока, а други попријеко. Када се удаље од бове до истих растојања, чамци се окрећу и враћају назад. Наћи однос времена кретања другог чамца у односу на први, ако је брзина сваког чамца у односу на воду већа 1,2 пута од брзине ријечног тока.

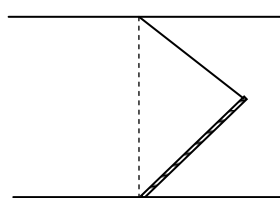
5. Колики треба да је коефицијент трења између штапа и пода, да би штап могао стајати у положају приказаном на слици 3? Дужине штапа и неистегљиве нити су једнаке, а угао између штапа и нити је прав.

слика 1

слика 2

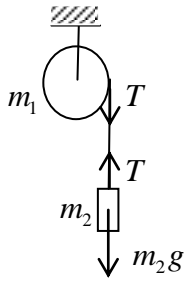
слика 3

Задатке припремила: Вера Елез, проф.

Рецензент: Проф. др Милан Пантић, ПМФ Нови Сад

РЈЕШЕЊА ЗАДАТАКА ЗА I РАЗРЕД

1.

а) У овом случају ваљак се окреће под дејством момента силе којом на њега дјелује сила затезања ужета T . За кретање ваљка и тега важе једначине:

$m_2g - T = m_2a$ (1) - једначина транслаторног кретања тега, односно

$Tr = I\alpha$ (2) - једначина обртног кретања ваљка.

Тангенцијално убрзање тачке на ободу ваљка једнако је убрзању тега па важи

$a = r\alpha$ (3). Рјешавањем система једначина (1), (2) и (3) налази се

$a = \frac{2m_2g}{2m_2 + m_1}$, што након замјене бројних вредности даје: $a = 1,64 \frac{m}{s^2}$.

б) Из релације $s = \frac{1}{2}at^2$ за равномјерно убрзано кретање налази се да је вријеме падања

$$\text{тега } t = \sqrt{\frac{2h}{a}} = 2,5s.$$

в) До тренутка откидања ужета ваљак и тег се крећу равномјерно убрзано, сталним угаоним убрзањем $\alpha = 5,45 \frac{rad}{s^2}$. Када се послјеге $N = 10$ обртаја ваљка уже откине,

ваљак има угаону брзину: $\omega_2 = \alpha t_2$, а тег брзину: $v_2 = r\omega_2$, гдје је t_2 - вријеме за које ваљак учини $N = 10$ обртаја, тј. ваљак опише угао $\theta_2 = 10 \cdot 2\pi \text{ rad}$. Како је $\theta = \frac{1}{2}at^2$,

тражено вријеме је $t_2 = \sqrt{\frac{2\theta}{\alpha}} = \sqrt{\frac{40\pi}{\alpha}} = 4,8s$, па је $\omega_2 = \alpha \sqrt{\frac{40\pi}{\alpha}} = \sqrt{40\pi\alpha} = 26 \frac{rad}{s}$ и

$$v_2 = r\omega_2 = 7,8 \frac{m}{s}.$$

г) После откидања ужета ваљак ће наставити да се окреће сталном угаоном брзином ω_2 , а тег убрзањем g .

2. У случају убрзаног кретања: $s = \frac{at^2}{2}$ ($v_0 = 0$). Пређени пут у току осме секунде и

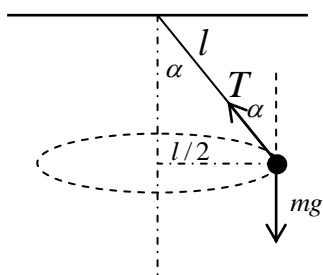
девете секунде је: $s = s_9 - s_7 = \frac{a_1}{2}(t_9^2 - t_7^2) \Rightarrow a_1 = 2 \frac{m}{s^2}$. Брзина коју трамвај постигне током

убрзаног кретања: $v_m = a_1 t = 24 \frac{m}{s}$. За успорено кретање: $v^2 = v_0^2 - 2a_2 s_2$, гдје је $v_0 = v_m$, а

$v = \frac{v_m}{2}$. Замјеном и сређивањем добија се: $2a_2 s_2 = \frac{3}{4}v_0^2$. Одавде се за успорење трамваја

добија $a_2 = \frac{3v_m^2}{8s_2} = 12 \frac{m}{s^2}$.

3.

Центрипетална сила је хоризонтална компонента силе затезања ужета $T_h = mr\omega^2$. Вертикална компонента силе затезања ужета је једнака сили теже на куглицу $T_v = mg$.

Са слике $\sin \alpha = \frac{l/2}{l} = \frac{1}{2}$ а $\cos \alpha = \frac{(\sqrt{3}/2)l}{l} = \frac{\sqrt{3}}{2}$.

Хоризонтална и вертикална компоненте силе затезања ужета T су:

$$T_h = T/2 \Rightarrow T = 2T_h \Rightarrow T = 2mr\omega^2, \text{ односно}$$

$$T_v = T\sqrt{3}/2 \Rightarrow T = 2T_v/\sqrt{3} \Rightarrow T = 2mg/\sqrt{3}.$$

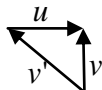
Изједначавањем израза за T добија се да је $\omega^2 = 2g/l\sqrt{3}$ ($r = l/2$, $\omega = 2\pi f$) па слиједи

$$(2\pi f)^2 = 2g/l\sqrt{3}. \text{ Коначно се добија } f = \frac{1}{\pi} \sqrt{\frac{g}{2l\sqrt{3}}}.$$

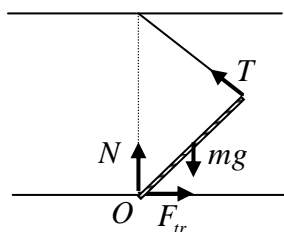
4. Нека је u брзина ријеке, v' брзина чамца у односу на воду, а v брзина чамца у односу на обалу. За чамац који иде дуж нормале на ријечни ток одговарајући вектори брзина су усмјерени као на слици, при чему је: $\vec{v} = \vec{v}' + \vec{u}$, односно $v = \sqrt{v'^2 - u^2} = \sqrt{1,44u^2 - u^2} = u\sqrt{0,44}$. И када се чамац враћа ка бови, његова брзина има исти интензитет (други правац), па је укупно вријеме кретања тог чамца: $t_1 = \frac{2l}{u\sqrt{0,44}}$. Други чамац, који се креће у правцу

ријечног тока, у једном смјеру има брзину $v' + u$, а у другом $v' - u$, па је његово вријеме:

$$t_2 = \frac{l}{v'+u} + \frac{l}{v'-u} = \frac{2lv'}{v'^2 - u^2} = \frac{2,4l}{0,44u}. \text{ Коначно је однос } \frac{t_1}{t_2} = \frac{\sqrt{0,44}}{1,2} = 0,55.$$

5.

На слици су приказане силе које дјелују на штап. Како су дужине нити и штапа исте и угао између њих је прав, то су интензитети хоризонталне и вертикалне компоненте силе затезања исти (јер је угао између ужета и хоризонтале 45° и исти је као и угао између ужета и вертикале): $T_h = T_v = \frac{T\sqrt{2}}{2}$. Услови равнотеже сила које

дјелују на штап су: $T_v + N = mg$ (по вертикали) и $T_h = F_r$ (по хоризонтали). Услов

равнотеже момента силе у односу на тачку О (зглоб) је: $Tl = mg \frac{l}{2} \frac{\sqrt{2}}{2}$ (l - дужина штапа). Из

наведених једначина добија се: $F_r = \frac{mg}{4}$ и $N = \frac{3mg}{4}$. Како штап мирује, то је $F_r \leq \mu N$, тј.

$$\mu \geq \frac{1}{3}.$$